

Mavzu: Formativ va summativ baholash tizimi va mohiyati, baholash mezonlari

Reja:

- 1. Baholash turlari**
- 2. Baholash vositalari**
- 3. O'rganishni yanada rag'batlantirishda qayta aloqadan foydalanish**
- 4. O'quvchilarni ta'lim jarayoniga yanada jalb qilish**

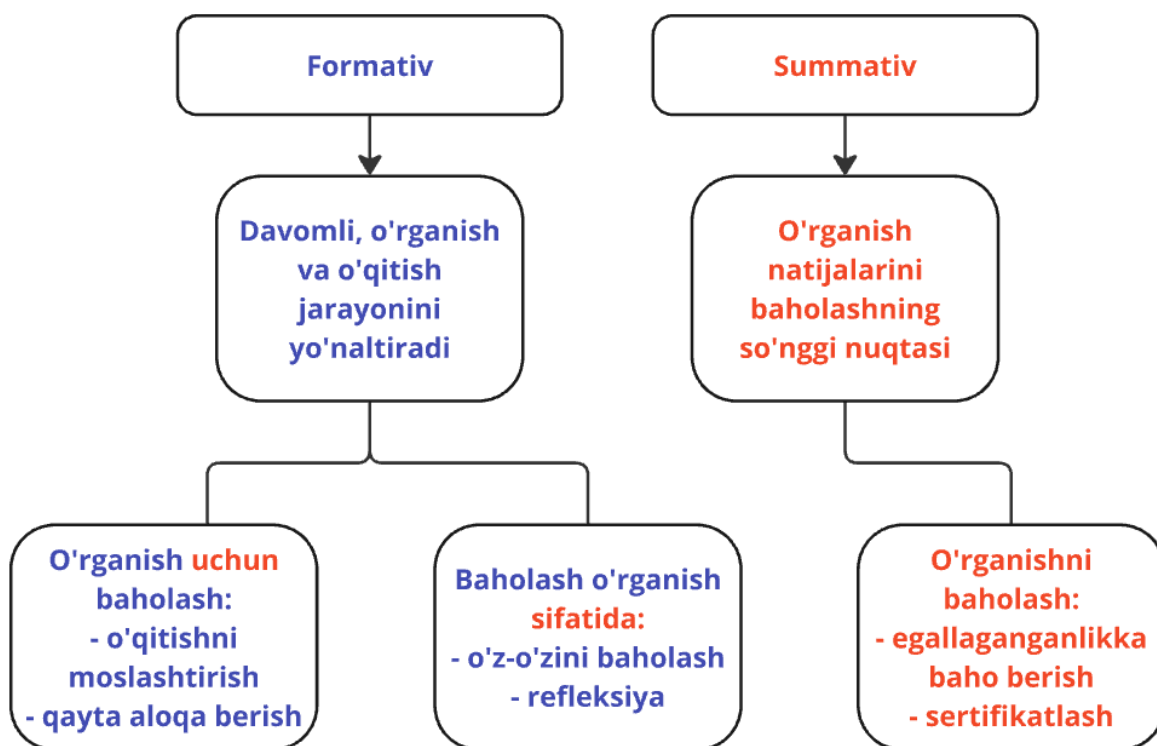
1. Baholash turlari

Baholash tizimi ta'lim jarayonida o'quvchilarning bilim, ko'nikma va malakalarini aniqlash, rivojlantirish va nazorat qilish uchun ishlatiladi. Formativ va summativ baholash — ta'limda keng qo'llaniladigan ikkita asosiy baholash usuli bo'lib, ularning har biri o'ziga xos maqsad va vazifalarga ega.

Baholashning turli shakllariga kirish mashqi sifatida o'qituvchilar kichik guruhlarda ishlagan holda formativ va summativ baholash haqida ma'lumot berilgan grafik organayzerdan foydalanish mumkin.

Tarqatma material: Baholash turlari

Quyida berilgan grafik organayzerdagi ma'lumotdan foydalangan holda berilgan jadvalni to'ldiring:

Avvaldan bilgan va o'z tasdig'ini topgan tushunchalarim	Men uchun yangi bo'lgan tushunchalar
➤ _____ ➤ _____ ➤ _____	➤ _____ ➤ _____ ➤ _____

O'qituvchilar kichik guruhlarida grafik organayzerda berilgan ma'lumotlarni tahlil va muhokama qilishadi va o'z faoliyatlari davomida har bir baholash shakli bo'yicha foydalangan topshiriqlarga misollar keltirishadi. So'ng o'qituvchilar tarqatma materialda berilgan jadvalni to'ldirish orqali yakka tarzda mavzu bo'yicha grafik organayzerda berilgan ma'lumotlardan qaysilarini oldindan bilganlari va yangi o'rgangan narsalarini qayd qilishadi.

2. Baholash vositalari

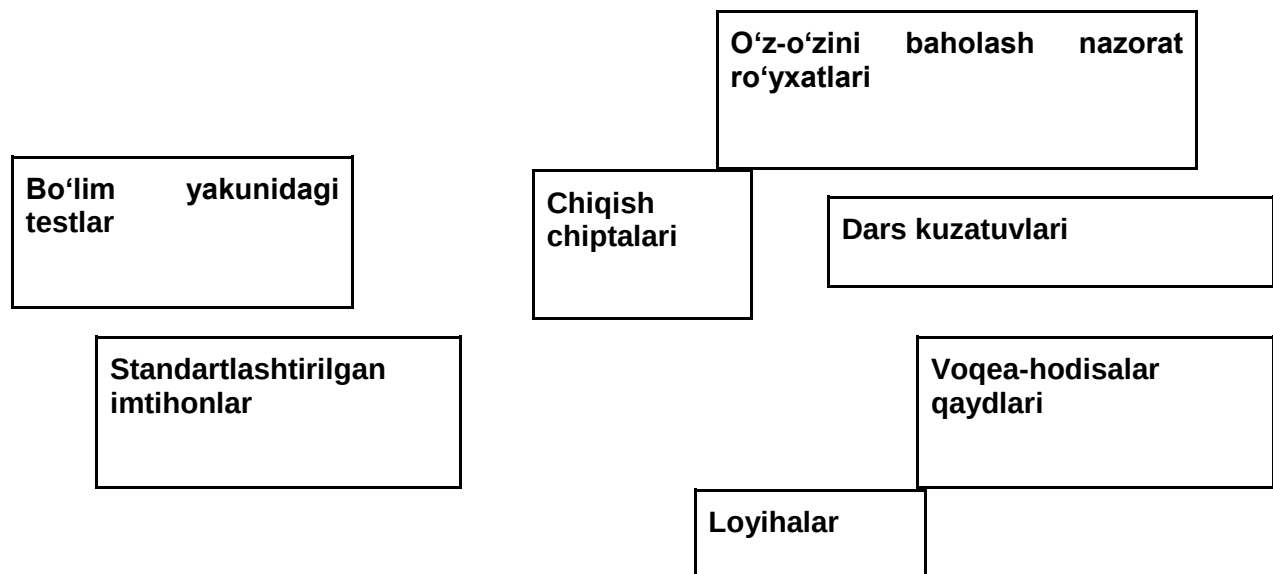
Baholash vositalari o'quvchilarning qanchalik bilim olayotganliklarini o'lchash va ular qo'lga kiritayotgan natijalar haqida ma'lumot to'plash imkonini beruvchi resurslar hisoblanadi.

O'qituvchilar tanish bo'lishi mumkin bo'lgan baholashning turli vositalari mavjud. Ushbu faoliyat turini boshlash uchun o'qituvchilar baholashning turli vositalari va ularning ta'riflari berilgan kartochkalarni bir-biriga moslashtirib chiqishadi. O'qituvchilarni ikkita kichik guruhlariga ajrating va har bir guruhga 2-tarqatma material: Baholash vositalari: ko'rsatmalar va kartochkalarni tarqatib chiqing. O'qituvchilar baholash vositalarini ularga mos ta'riflar bilan moslashtirib chiqqach, o'z javoblarini 2-tarqatma material: Baholash vositalari va ta'riflar: tavsiya etilgan javoblar tarqatma materialida berilgan javoblar bilan taqqoslashni so'rgang. O'qituvchilar o'zlarining javobi va tavsiya etilgan javoblar o'rtasida biron bir farq bor-yo'qligini so'rang.

Baholash vositalari: ko'rsatmalar va kartochkalar

Har bir baholash vositasini uning mos ta'rifi berilgan kartochkaga moslashtiring.

Baholash vositalari:

Ta'riflari:

O'qituvchilar o'quvchilarning topshiriqlarni bajarishi hamda yakka tartibda va jamoada ishlashini kuzatadi.

O'qituvchilar darsni kuzatish davomida olib boradigan qaydlari bo'lib, ular o'z ichiga o'quvchilarning ma'lum xulq-atvorlarini, ko'nikmalarini yoki vaqt davomida ma'lum natijalarga erishishini qayd etadi.

Barcha o'quvchilarga bir xil savollar va bir xil baholash tizimiga ega bir xil tartibda beriladigan testlar. Ushbu testlar o'quvchilarning ma'lum ko'nikma yoki bilimlarni egallaganligini o'lchaydi hamda natijalarni turli maktablar yoki guruhlararo taqqoslash imkonini beradi.

O'quvchilar o'z ishini tekshirish va baholashi va o'rganayotganlari hamda erishayotgan natijalari xususida refleksiv mushohoda yuritish imkonini beruvchi mezonlar ro'yxati yoki topshiriqlarni bajarish tartibi.

Yakuniy natija sifatida namoyish etish mumkin bo'lgan mahsulotga ega hamkorlikda ishlash faoliyat turlari.

Yunit, bo'lim yakunida o'tkaziladigan test yoki imtihon.

O'quvchilar dars so'ngida bajaradigan tez va qisqa topshiriqlar. Bunda o'quvchilar nimalarni o'rganganini namoyish qilishadi. O'qituvchilar ulardan keyingi bosqichlarni rejalashtirishda foydalanishi mumkin. Bu topshiriqlarga masalan savolga javob berish yoki qisqacha muqobil variantli test savollariga yoki to'g'ri/noto'g'ri javobli test savollariga javob berish mashqlarini kiritish mumkin.

2-tarqatma materialda berilgan baholash vositalaridan foydalanish yo'llari va ularing formativ va summativ baholash turlari sifatidagi potensialini o'rganish

maqsadida o'qituvchilar juft bo'lib ishlagan holda keyingi topshiriqni bajarishadi. Har bir juftlikka 3- Baholashning maqsadi tarqatma materialini berib chiqing.

3-tarqatma material. Baholashning maqsadi. Jadvalda berilgan bo'sh kataklarni o'z g'oyalaringiz bilan to'ldiring.

Baholash vositasi	Formativ maqsad	Summativ maqsad
Bo'lim yakunidagi testlar		Testda ko'rsatilgan yakuniy natijalar o'quvchilarga chorak so'ngida beriladigan tabel yoki shunga o'xshash boshqa hisobot hujjatlarida aks etadi.
O'z-o'zini baholash nazorat ro'yxatlari	O'quvchilar o'qituvchi tomonidan tayyorlangan nazorat ro'yxatlari bilan ishlar ekan, ular topshiriqni bajarishda belgilangan tartibga rioya qilgan yoki qilmaganliklarini qayta ko'rib chiqishadi va kutilgan natijalarga erishgan yoki erishmaganliklarini ko'rishadi. Ushbu baholash vositasi refleksiyaning, o'z-o'zini baholashni va o'z-o'zini monitoring qilishni rag'batlantiradi.	Huddi o'sha nazorat ro'yxatidan o'qituvchilar baholash topshirig'ini baholayotganda foydalanishi mumkin.
Voqea-hodisalar qaydlari	O'qituvchilar ushbu qaydlardan o'quvchilarning erishayotgan natijalarini kuzatib borish uchun va kelgusidagi havozalash yoki tabaqalashtirish faoliyat turlariga aloqador qarorlar qabul qilishda foydalanishi mumkin.	O'qituvchilar ushbu qaydlardan baholash davri yakunlarida hisobot hujjatlarida o'z sharhlarini/izohlarini keltirishda asos sifatida foydalanishi mumkin.
Chiqish chiptalari		Bo'lim, yunit so'ngida o'qituvchilar shu chiqish chiptalaridan foydalangan holda test savollarini tuzishi mumkin.
Standartlashtirilgan imtihonlar	O'z ta'rifiga ko'ra bu vosita summativ baholash hisoblanadi chunki bu orqali o'quvchilarning natijalari o'lchanadi va ta'lim dasturining samaradorligiga baho beriladi.	
Loyihalar		Yakuniy mahsulotga qo'yilgan baho davriy baholashdagi yakuniy baho sifatida qo'yilishi mumkin.
Dars kuzatuvlari	O'qituvchilar ushbu kuzatuvlaridan dars rejalariga o'zgartirish kiritishda, o'quvchilarni guruhlariga ajratishda va ularga qo'shimcha yordam berishda	

	foydalanishi mumkin.	
--	----------------------	--

Ushbu tarqatma materialda o'qituvchilar 2-tarqatma materialda tanishgan baholash vositalari va ulardan formativ va summativ baholash maqsadida foydalanish bo'yicha turlicha tavsiyalar berilgan jadvalni ko'rishlari mumkin. Jadvaldagi ayrim katakchalar bo'sh qoldirilgan O'qituvchilardan jadvalda berilgan tavsiya va misollarni diqqat bilan tahlil qilishni va shundan kelib chiqqan holda bo'sh qoldirilgan kataklarni ushbu baholash vositalarining qay tarzda formativ va summativ baholash maqsadlarida o'z o'quvchilari bilan foydalanish mumkinligi bo'yicha o'z g'oyalarini yozishni so'rang.

O'qituvchilar bo'sh kataklarni o'z g'oyalarini bilan to'ldirib bo'lishgach, o'z javoblarini 2- Tavsiyalar tarqatma materialida berilgan tavsiya etilgan javoblar bilan taqqoslashadi. O'qituvchilarga shuni tushuntirishki, ular tavsiya qilgan g'oyalar tarqatma materialda berilgan javoblardan farq qilishi mumkin. Ushbu topshiriqdan ko'zlangan maqsad o'qituvchilarni mos vaziyatlarda berilgan baholash vositalaridan formativ va summativ maqsadlarda foydalanish bo'yicha chuqurroq mushohoda yuritishga undashdir. Yakuni bosqich sifatida o'qituvchilar ushbu topshiriq orqali baholash vositalaridan turli maqsadlarda, xususan, o'z o'quvchilari bilan formativ va summativ baholash maqsadlarida foydalanish bo'yicha o'rganishlari xususida qisqacha mulohozalarini o'z reflektiv jurnallarida qayd qilib qo'yishni so'rang.

3. O'rganishni yanada rag'batlantirishda qayta aloqadan foydalanish

Mashg'ulotning ushbu qismini hamda mazkur topshiriqni boshlash maqsadida Grant Viggins tomonidan taklif etilgan ta'rifni taqdim eting. Ta'rifda ayrim so'zlar tushirib qoldirilgan. O'qituvchilardan berilgan ta'rifda qaysi so'zlar tushirib qoldirilganligini topishni so'rang:

“Qayta aloqa bu _____ga erishish sari _____da qanday natijalarga erishayotganligimizni ko'rsatuvchi _____.”

O'qituvchilar o'z taxminlari bilan o'rtoqlashishgandan so'ng Viggins tomonidan taklif etilgan ta'rifning to'liq variantini taqdim eting:

“Qayta aloqa bu maqsadlarimizga erishish sari sa'y-harakatlarimizda qanday natijalarga erishayotganligimizni ko'rsatuvchi ma'lumotdir.”

O'qituvchilardan ular uchun ularni ajablantirgan va/yoki qayta aloqa konsepsiyasiga yangicha nazar bilan qarashga undaydigan so'z bor yoki yo'qligini so'rang. O'qituvchilarga shuni tushuntirib o'tingki, qayta aloqaning asosiy maqsadi bu o'quvchilarga o'z o'qib o'rganishlarini yaxshilash imkonini taqdim etish sanaladi. Qayta aloqa mazmunli va to'g'ri tuzilishga ega bo'lsagina, uning o'quvchilar o'qib-o'rganishiga ta'siri beqiyos bo'ladi. Shu bilan birga agar qayta

aloqa mazmunsiz va yaxshi tuzilmagan bo'lsa, o'quvchi o'qib-o'rganishiga salbiy ta'sir ko'rsatishi ham mumkin.

Qayta aloqa tushunchasini yanada chuqurroq o'rganish maqsadida o'qituvchilar samarali qayta aloqaga xos 12 ta xususiyat berilgan infografika bilan ishlashadi. O'qituvchilardan juftlikda ishlashni so'ragan holda har bir juftlikka 4-“Samarali qayta aloqa ...” tarqatma materialini berib chiqing.

4-tarqatma material. Samarali qayta aloqa ... bo'ladi.

1. Xulq-atvoriga asoslanadi, shaxsga emas. –	Topshiriqni bajaruvchiga emas, topshiriqning o'ziga tegishli bo'ladi.
2. Muvozanatlashgan bo'ladi. –	Kuchli tomonlarga va tuzatish kiritilishi lozim bo'lgan tomonlarga yo'naltirilgan bo'ladi.
3. Aniq bo'ladi. –	Misollarni o'z ichiga oladi va muqobillarni taklif etadi.
4. Realistik bo'ladi. –	O'zgartirish mumkin bo'lgan narsalarga asoslanadi.
5. O'z vaqtida beriladi. –	To'g'ri va mos vaqtda taqdim etiladi.
6. Davomli bo'ladi. –	Ko'p hollarda butun jarayon davomida berib boriladi.
7. Hurmat bilan taqdim etiladi. –	Qayta aloqa o'quvchilarga qanday ta'sir ko'rsatishini inobatga oladi.
8. Maqsadga yo'naltirilgan bo'ladi. –	O'quv faoliyati natijalari va topshiriqning maqsadiga qaratilgan bo'ladi.
9. Seziladigan bo'ladi. –	Aniq maqsadga yo'naltirilgan bo'ladi.
10. Amalga oshiriladigan bo'ladi. –	Natijani yaxshilashga qaratilgan harakatlarga misollar beriladi.
11. Do'stona va tushunarli bo'ladi. –	Tushunish oson bo'ladi va haddan ziyod murakkab bo'lmaydi.
12. Izchil bo'ladi. –	Stabil va aniq tarzda taqdim etib boriladi.

Juft bo'lib ishlagan holda o'qituvchilar samarali qayta aloqaga xos 12 ta xususiyatni tahlil qilishadi va ularningcha eng muhim 5 ta xususiyatni belgilashadi.

So'ng har bir juftlik o'zlari tanlagan eng muhim 5 ta xususiyatni qolgan o'qituvchilarga taqdim etishadi va o'z tanlovlarining sabablarini tushuntirishadi.

Bunda har bir juftlik o‘ziga xos qarash va nuqtai-nazarga ega bo‘lishi mumkin hamda ushbu qarashlar va nuqtai-nazarlar bilan o‘rtoqlashish orqali o‘qituvchilar samarali qayta aloqaning xususiyatlari haqida va qayta aloqaning ijobiy tomonlari haqida yanada yaxshiroq tushunchaga ega bo‘lishlari mumkin.

Yakuniy topshiriq sifatida o‘qituvchilar qayta aloqaning ushbu xususiyatlarini qay tarzda o‘z faoliyatida, o‘quvchilariga ta’lim berish davomida amaliyotga joriy etish yo‘llari haqida fikr yuritishadi Buni amalga oshirish uchun o‘qituvchilar o‘z reflektiv jurnallariga qayta aloqaning xususiyatlari hamda ularning dars jarayonida tatbiq etilishiga doir qarashlarini qayd qilib qo‘yishlari mumkin.

4. O‘quvchilarni ta’lim jarayoniga yanada jalb qilish

Qayta aloqaning asosiy roli uning o‘quvchilarga o‘z o‘qib-o‘rganishlari haqida ma’lumot berish va o‘z bilimlarini yanada takomillashishtirish uchun imkoniyatni taqdim etishida aks etadi. Buni amalga oshirish uchun o‘quvchilardan o‘z o‘qib-o‘rganish jarayonlariga yanada mas’uliyat bilan yondashish, jarayonda faol qatnashish va har bir berilgan qayta aloqa bo‘yicha ishlash talab etiladi.

O‘quvchilarni ta’lim jarayoniga yanada faolroq jalb qilish yo‘llari hamda berilgan qayta aloqa bo‘yicha ishlashni o‘rgatish haqida o‘rganish maqsadida o‘qituvchilardan “aralashtirilgan gaplar” mashqini bajarishni so‘rang.

Ushbu mashqni bajarish uchun 3 yoki 4 kishidan iborat guruhchalarga bo‘lib chiqing. So‘ng o‘qituvchilarga 5-tarqatma materialida berilgan “aralashtirilgan gaplar”ni berib tarqating. Ushbu aralashtirilgan gaplarda o‘qituvchilar dars davomida o‘quvchilarga qayta aloqa berish va o‘quvchilarning ushbu qayta aloqa bo‘yicha ishlashlarini tashkil qilish bosqichlari berilgan. O‘qituvchilardan ushbu aralashtirilgan gaplarni ularningcha to‘g‘ri bo‘lgan tartibda qo‘yib chiqishni so‘rang.

5-tarqatma material: Quyida berilgan bosqichlarni Sizningcha eng mos tartibda joylashtiring.

Yaxshilanishi kerak bo‘lgan bir nechta yo‘nalishlarni tavsiya qiling. Qayta aloqaning ushbu qismini uddalasa bo‘ladigan, bajarsa bo‘ladigan va aniq bo‘lishini ta’minlashni yoddan chiqarmang (yaxshilanishi kerak bo‘lgan jabhalar haddan ziyod ko‘p bo‘lmasligi kerak).

O‘quvchini qayta ko‘rib chiqish jarayoni xususida reflektiv mushohoda qilishga undang. Bunda o‘quvchidan qanday o‘zgartirish kiritilganini va bu o‘zgarishlar yakuniy natija/mahsulotni qay tarzda yaxshilashini tushuntirib berishni so‘rang.

O‘quvchi berilgan ish/topshiriqni bajarishda erishgan bir nechta yutuqlari/kuchli tomonlarini ta’kidlab o‘ting.

Berilgan qayta aloqaga asoslangan holda o'z ishlarini qayta ko'rib chiqishi uchun o'quvchiga vaqt bering.

O'quvchiga uning ishi bo'yicha ikkita yoki uchta savol bering. O'quvchidan aniqlashtiruvchi yoki yo'naltiruvchi savollarni so'rashingiz mumkin. Masalan, "... deyish orqali nimani nazarda tutyapsan?", "Bu nimani anglatishini anglay olmayapman. Buni boshqacha tarzda tushuntirib bera olmaysanmi?". Yo'naltiruvchi savollarga misol sifatida "Bu natijaga qanday erishding?", "Bu yerga yana nimani qo'shimcha qilish mumkin deb o'ylaysan?" kabilar misol bo'la oladi.

O'qituvchilar aralashtirilgan gaplarni ularning fikricha to'g'ri tartibga qo'yib bo'lishgach, ularga to'g'ri javob va dars jarayonida amaliyotga tatbiq etish bo'yicha tavsiyalar berilgan tarqatma materialni bering.

O'z kichik guruhlarida o'qituvchilar o'z javoblarini tavsiya etilgan javoblar bilan taqqoslashadi va berilgan boshqa g'oya hamda tavsiyalarni tahlil qilishadi. Yakunlovchi bosqich sifatida o'qituvchilar qayta aloqa va o'quvchilarni qayta aloqa bilan ishlashga o'rgatish bo'yicha tavsiyalarni o'z kontekstlarida amaliyotga joriy etish bo'yicha fikr va mulohozalarini o'z refleksiv jurnallariga qayd qilib qo'yishadi.

Mashg'ulot davomida o'qituvchilar baholash mavzusiga oid turli mavzular va masalalarni o'rganishdi. O'rganganlarini mustahkamlashning turli usul va yo'llari mavjud. Baholashning tamoyillarini o'z faoliyatlarida amaliyotga tatbiq etishning ikkita amaliy yo'lga quyidagilar kiradi:

1. Har kuni sinfda foydalanish uchun mo'ljallangan samarali qayta aloqa berish yo'llari ro'yxatini tuzing. O'qituvchilar ushbu ro'yxatni o'z o'quvchilari bilan o'rtoqlashishi lozim. Ideal holatda o'qituvchilar o'quvchilariga ushbu ro'yxatdan ko'zlangan maqsad o'quvchilarga o'z natijalarini yaxshilash imkonini berish ekanligini va ular o'qituvchi sifatida buning uchun har doim yordamga tayyor ekanligini, hamda bu ro'yxat o'ziga xos "va'da" ekanligini tushuntirishlari kerak.

2. 2.3 va 2.4 modullarni o'zlashtirish davomida yaratgan dars rejasiga "Baholash" ustunini qo'shish. Mazkur ustunchada o'qituvchilar rejasi qilinayotgan darsga xos va mos bo'lgan kamida ikkita formativ baholash mashqlarini kiritishlari lozim.

O'z maktabingizda hamkasbingiz bilan hamkorlikda ishlagan holda formativ va summativ baholash topshiriqlarini yarating. Ikkalangiz yaratgan ushbu formativ va summativ baholash topshiriqlari (va tegishli materiallar)dan darsda foydalaning.

Yaratilgan formativ va summativ baholash topshiriqlari, ularni amaliyotga joriy etishdagi muvaffaqiyat va qiyinchiliklarni hamkasibingiz bilan muhokama qiling. Shuningdek, baholash jarayonidan nimalarni o'rganganingizni muhokama

qiling. Ushbu muhokama natijasida amalga oshirilishi kerak bo'lgan harakatlar va o'rganganlaringizni refleksiv jurnalangizga qayd qilib qo'ying.